

Râul Prut: de la geografie la istorie

Vlad Mischevca

Abstract

The article discusses the historical geography of the river Prut (967 km). In the ancient period it was known as the Pyretus, Porata, or Prout. The river originates on the eastern slope of Mount Hoverla (2 068 m), in the Carpathian Mountains in Ukraine. The Prut flows to the southeast, eventually joining the Danube near Giurgiulești, east of Galați. The Prut currently divides three countries: Romania, the Republic of Moldova and Ukraine. At present, it constitutes the border between Romania and Moldova, with a total length of 695 km. It has a hydrographic basin totaling 27 540 km², of which 10 990 km² are in Romania and 7 980 km² in Moldova. The article presents a summary description of the geographical setting and hydrographic specificity of the Prut River. The main geo-morphological characteristic features of the Prut basin are presented. The author also offers a historical overview of the main settlements situated on the river, as well as a brief analysis of the recent projects for international cooperation centered on the Prut as an important waterway of the region. Finally, the author emphasizes the role of the Prut as a border river, looking at both the pragmatic and symbolic dimensions of its significance for Romanian history.

Keywords: the Prut River, the Danube River, Basarabia, Bukovina, Moldova, Russian Empire, Romania, geography, hydronomy, hydrography.

În paginile ce urmează vom prezenta o sumară *introducere* în geografia istorică a Prutului, abordată cronologic prin prisma unor evenimente ce și-au lăsat amprenta asupra neamului nostru de pe ambele maluri ale râului. Prutul a fost, pe parcursul secolelor, o arteră vitală a Moldovei. Dintr-un râu interior, care era un fel de „coloană vertebrală” a Țării Moldovei, el devine după 1812, 1940, 1944 un râu de hotar, care astăzi desparte trei state: România – Republica Moldova – Ucraina. Alexandru Hâjdău remarcase pertinent că „poziția geografică a Moldovei a făcut ca ea să devină o adevărată cheie pentru cuceririle ulterioare ale Europei și nu putea să o lipsească de gloria de a fi bastionul libertății europene – o apărare puternică față de turci...”¹. Iar frontierele Țării Moldovei nu s-au stabilit nicidecum pe apele Prutului.

Rețeaua hidrografică a Basarabiei (Moldova dintre Prut, Dunăre și Nistru) este bogată și variată (înregistrând cca 10 mii de unități hidrografice, de la râuri până la iazuri și izvoare), dar, totodată, este și unitară, deoarece majoritatea râu-

¹ Александр Хиждеу, *Избранное*, Кишинев: Литература артистикэ, 1986, 239.

rilor mari și mici se află situate geografic în cuprinsul unui singur bazin general – Marea Neagră². Suprafața bazinului hidrografic al Prutului ocupă 27 540 km², căderea râului – 1 577 m, panta medie – 1,63%, coeficientul de meandrare 2,1³. De remarcat că, în urma modelărilor moderne prin mijloace GIS, suprafața bazinului hidrografic al râului (în România și cu suprafețele aferente de pe teritoriul Ucrainei și Republicii Moldova) alcătuiește o suprafață totală de 28 460,43 km².⁴

În afară de poziția geopolitică deosebit de importantă a râului Prut și a bazinului său colector, delimitarea strict geografică este la fel de evidentă în teritoriul printr-o cumpănă de ape. Lungimea totală a cursului principal este de 967 km. În Ucraina, Prutul are o lungime totală de 251 km (conform altor surse – 272 km), desfășurați în totalitate în sectorul superior al râului (ceea ce reprezintă 26% din lungimea totală), la care se adaugă cei 21 km pe care Prutul formează granița naturală a Ucrainei cu România (2% din lungimea totală). Din suprafața totală a bazinului Prut, 30% se desfășoară în Ucraina, ceea ce reprezintă 8 300 km² (doar 1,37% din suprafața Ucrainei). În Republica Moldova, Prutul are o lungime totală de 695 km și formează în totalitate granița naturală cu România (ceea ce reprezintă 72% din lungimea totală). Din suprafața totală a bazinului său, 8 250 km² se desfășoară pe teritoriul Republicii Moldova, reprezentând aproximativ 30% din totalul bazinului și 24,37% din suprafața țării. În România, bazinul Prutului ocupă 10 900 km², ceea ce constituie aproape jumătate din suprafața totală a bazinului (40%), suprafață care reprezintă doar 4,57% din suprafața țării⁵.

Pe suprafața bazinului râului Prut de pe teritoriul Republicii Moldova există cca 1 100 de bazine și lacuri de acumulare (lacurile sunt, preponderent, în cursul inferior al râului)⁶. Pe tot cuprinsul bazinului, din Carpați până la Dunăre, Prutul colectează apele a peste 800 de râuri, râulețe și pâraie, inclusiv a 580 din ele pe teritoriul Republicii Moldova⁷.

Întâlnind în publicații și alte lungimi ale Prutului (cca 953 km, din care 742 km curg pe teritoriul României; iar o porțiune de 681,3 km marchează frontiera dintre România și Republica Moldova)⁸, vom evidenția că afluenții principali

² Anatol Eremia, „Rîurile Moldovei dintre Prut și Nistru”, în *Localitățile Republicii Moldova: Itinerar documentar-publicistic ilustrat*. Vol. 11. R-Sa, Chișinău: Fundația „Draghiștea”, 2013, 18.

³ *Resursele acvatice ale Republicii Moldova. Apele de suprafață*, autori V. Cazac, C. Mihăilescu, Gh. Bejenaru, G. Gâlcă, Chișinău: Știința, 2010, 151.

⁴ Florin Vartolomei, *Bazinul Prutului. Studiu de hidrologie* (Rezumatul tezei de doctor, Facultatea de Geografie a Universității din București), București, 2008, 8.

⁵ Ibidem.

⁶ *Resursele acvatice ale Republicii Moldova*, 163.

⁷ A. Eremia, „Hidronimia bazinului hidrografic al Prutului. Afluenții de stânga râului”, *Akados* 4 (35) (2014): 147.

⁸ *Starea de conservare a biodiversității în zona transfrontalieră România – Republica Moldova*. Proiect PHARE RO 2004/016-941.01.01.02, Iași, 2008, 10-11.

de dreapta sunt considerate râurile: Liuchka (56 km), Ceremuș (80 km), Dere-lui (24 km), Bașeu, Jijia (275 km), Elan; iar afluenții principali *de stânga*: Turka (41), Cerneava (63 km), Beleluia (30 km), Sovița (39 km), Staraia Granița (33 km), Ryngaci (42 km), Cerlena (36 km), Vilia (50 km), Lopatnic (57 km), Racovăț (67 km), Ciuhur (90 km), Camenca (93 km), Gârla Mare (40 km), Delia (30 km), Nârnova (49 km), Lăpușna (70 km), Sărata (59 km), Tigheci (43 km)⁹.

Afluenții Prutului din Galiția și Bucovina istorică, conform surselor poloneze (sec. XIX), din *partea stângă*: Forczynka (Foreszczynka), Hawryleć Mały i Wielki, Swinny, Paradczyń, Pruteć Zachodni, Żeniec, Poławicza, Jawornieński pot., Żonka, Czernohorczyk, Kamionka, Przemyśka, Lubizna, Łojowiec, Krasna ze Słobożnicą, Tłomaczyk, Moczychwost, Kołomejka, Rydyłówka, Kołomyjski pot. z Kozaczowem, Olchowiec, Rudka, Turka, Czerniawa, Orelec, Korbasinka, Beleluja, Potoczek, Turecki pot., Sowica, Szubraniec z Zadobrowką, Huków i Rokitna.

Iar din *partea dreaptă*: Kostryczyk, Ardziałuza, Worochcel, Wojtuł, Pihi, Pruteć Wschodni, Nerezny, Kisny, Bujarski, Pithirski, Jasinoweć, Oslawa, Kobylca, Szybieńka, Łuczka, Pistynka, Hruszów, Berozówka, Cuculin, Horoczna, Dubowiec, Rybnica, Czeremosz, Bruśnica, Hlinica, Rewnia, Berenówka, Dereluj i Łukawicki pot.¹⁰.

În prezent, teritoriul Ucrainei este străbătut de următorii afluenți ai Prutului – din *dreapta*: Пігий (Піги, Піхи, lungimea de 11 km); Прутець Чемигівський (Прутець Чемерівський, 21 km); Ославка (Ославка, 15 km); Пістийка (56 km); Березівка (15 km); Рибниця (56 km); Черемош [pol. Czeremosz, rom. Ceremuș, 80 km; apele Ceremușului și ale afluentului său Ceremușul Alb au fost hotar între regiunile istorice Galiția și Bucovina; fiind de secole frontieră între Rzeczpospolita și Țara Moldovei (Imperiul Otoman), iar în 1919-1939 – graniță de stat între Polonia și România]; Глиниця (21 km); Дереглуй (Дерелуй, 34 km); Жижиця (Жежія; rom. Jijia, are doar izvoarele în Ucraina, cu o lungime totală de 275 km).

Afluenții Prutului din Ucraina din *partea stângă*: Прутець (16 km); Перемиська (15 km); Любижня (16 km); Товмачик (Тлумач, Тлумачик, 33 km); Добровідка (Добровідка, 29 km); Турка (35 km); Чорнява (63 km); Белелуйка (Белелу́я, 30 km); Совиця (39 km, curge prin Lujańi); Совиця (omonim – 37 km, curge prin orașul Kițmani); Шубранець (25 km); Рингач (42 km); Черлена (36 km); Рокітнянка (Рокитна, Стара Границя, 30 km);

⁹ Resursele acvatice ale Republicii Moldova, 151.

¹⁰ Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. T. 9 [Pożajście – Ruksze], Warszawa, 1888, 108.

Лappa (25 km, este unul din cele două râuri omonime din Republica Moldova; izvorăște lângă Kelmenți din Ucraina și traversează raionul Briceni)¹¹.

Prutul este, după Nistru, cel de al doilea râu ca mărime și importanță al Republicii Moldova, care ne deschide singura ieșire la Dunăre și, implicit, la Marea Neagră prin portul Giurgiulești. Râul ne încorsetează dinspre vest, alcătuiind granița cu România pe parcursul a celor aproape 700 km în limitele frontierei. Pe teritoriul Republicii Moldova Prutul are un șir de afluenți, mai mari și mai mici, din partea de est (din stânga):

1. *Larga* – debușează în Prut la 656 km de la gura acestuia, la 4 km la sud de s. Slobozia-Șirăuți (lungimea – 25 km);
2. *Vilia* – debușează în Prut la 637 km de la gura acestuia, la 2 km spre S-V de s. Tețcani (50 km);
3. *Lopatnic* – debușează în Prut la 627 km de la gura acestuia, la periferia s. Lopatnic (57 km);
4. *Racovăț* – debușează în lacul de acumulare Costești-Stânca din Prut, la 1 km de s. Corpaci (67,3 km);
5. *Ciuhur* (la izvor *Șiur*) – debușează în lacul de acumulare Costești-Stânca, în amonte de s. Vărativ (75 km);
6. *Camenca* – debușează în Prut la 466 km de la gura acestuia, la 1,5 km spre sud de s. Pruteni (93 km);
7. *Gârlășor* – debușează în Prut la 417 km de la gura acestuia, lângă s. Blindești (17 km);
8. *Gârla Mare* – debușează în Prut la 410 km de la gura acestuia, la 2 km S-V de s. Petrești (40 km);
9. *Delia* – debușează în Prut la 385 km de la gura acestuia, în aria orașului Ungheni (30 km);
10. *Nârnova* – debușează în Prut la 278 km de la gura acestuia, la 2,5 km spre S-V de s. Leușeni (49 km);
11. *Lăpușna* – debușează în Prut la 239 km de la gura acestuia, la S de s. Sărata-Răzeși (70 km);
12. *Sărata* – debușează în Prut la 187 km de la gura acestuia, la 1,5 km N-V de s. Nicolaevca (59 km);
13. *Tigheci* – debușează în Prut la 152 km de la gura acestuia, lângă s. Stoianovca (43 km);
14. *Larga* – debușează în Prut la 119 km de la gura acestuia, la 4,1 km spre N-V de s. Chircani (33 km)¹².

¹¹ Географічна енциклопедія України, в 3-х томах. Редколегія: О. М. Маринич (відпов. ред.) та ін., Київ: „Українська радянська енциклопедія” імені М. П. Бажана, 1989; *Каталог річок України*, Київ: Видавництво АН УРСР, 1957.

¹² *Resursele acvatice ale Republicii Moldova*, 163-203.

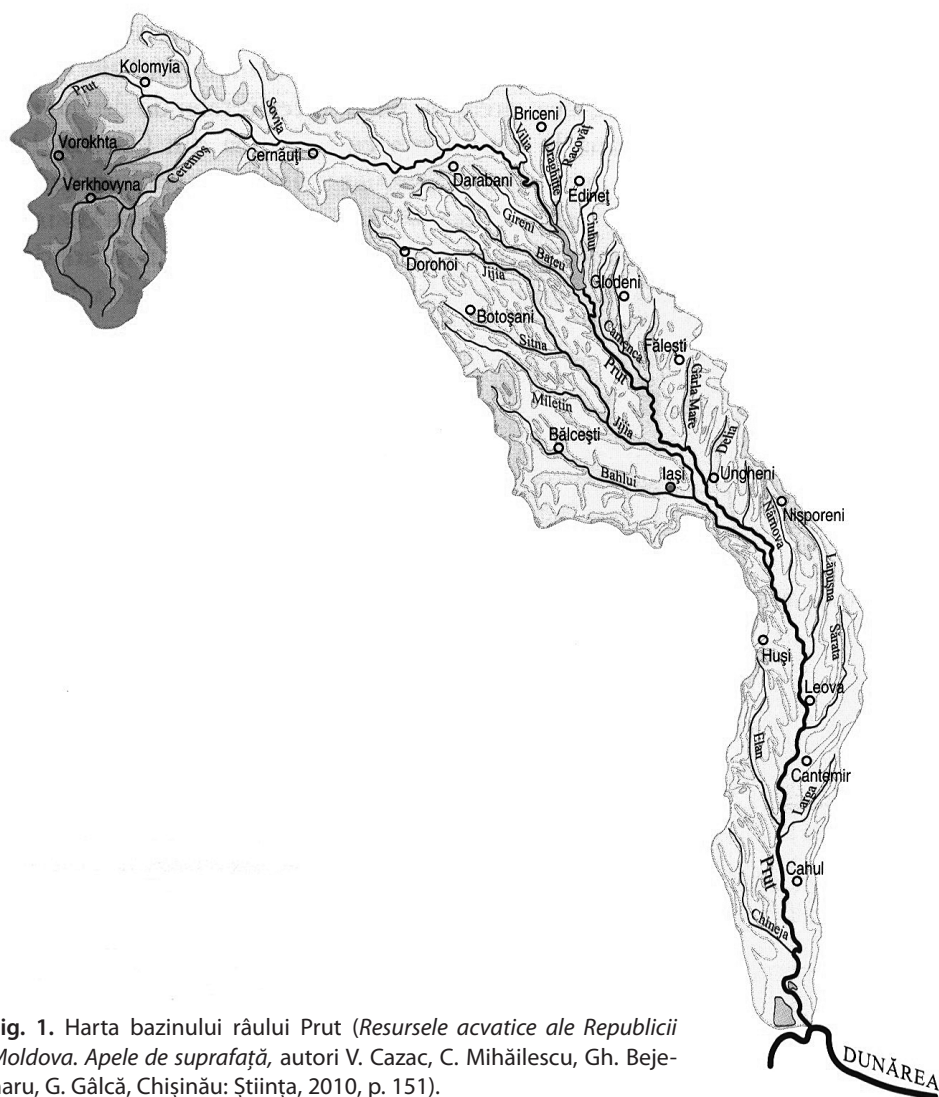

Fig. 1. Harta bazinului râului Prut (*Resursele acvatice ale Republicii Moldova. Apele de suprafață*, autori V. Cazac, C. Mihăilescu, Gh. Bejenaru, G. Gâlcă, Chișinău: Știința, 2010, p. 151).

Hidronimia Basarabiei mai include și un șir de râulețe mici care, de asemenea, alimentează apele Prutului din *partea stângă*: Zelena, Medveja, Drabiște (Draghiște, debușează în r. Racovăț de pe malul drept), Brătuleanca, Sârma, Hălmagea, Frumoasa¹³, Căldărușa (debușează în r. Camenca de pe malul stâng), Glodeanca (debușează în r. Căldărușa din partea stângă), Șovățul Mic (debușea-

¹³ Anatol Eremia, „Hidronimia Basarabiei. Originea și semnificația numelor de râuri”, *Limba română* 1 (2014): 84.

ză în r. Camenca de pe malul stâng), Șovățul Mare (debușează în r. Șovățul Mic de pe malul stâng), Șoltoia (debușează în r. Vladnic de pe malul drept)¹⁴.

Zamfir Arbore menționa, la începutul secolului XX: „Din partea Basarabiei, în Prut, se varsă următoarele râulețe și pîraie: Rachitna, Sancouț, Cerlina, Șerbința, Poțap, Zelena, Medveja, Larga, Velia, Lopatineț, Racovăț, Ciuhur, Camenca, Gârlișoara; Gârla-Mare, Bladniceni, Delea, Bratuleanca, Trestin, Nârnova, Călmățui, Lăpușna, Sărata, Tigheci și Larga. Pe malul basarabean al râului se află așezate 77 sate și 6 târgușoare. La Ungheni, peste Prut, este un pod al căii ferate; lângă Noua-Suliță, un pod plutitor, și la Sculeni, un pod plutitor...”¹⁵.

Prutul își are izvoarele în Carpații Orientali, pe versanții piscului *Goverla* [*Hoverla*, în masivul montan Cernogora (укр. Чорногора, pol. Czarnohora) în Carpații Păduroși] din Ucraina, la altitudinea de 1 600 m (la 15 km sud-vest de s. Vorokhta)¹⁶. Vârful Goverla (*Hoverla*, *Hovârla*), de 2 061 m, este cel mai înalt pisc al Munților Maramureșului și cel mai înalt punct de pe teritoriul actual al Ucrainei (*Івано-Франківська обл.*). Unii autori ucraineni susțin derivarea toponimului dintr-un entopic românesc „hovârlă” (*howirla* – „важкопрохідне підняття”¹⁷) cu sensul *vârf*, dar acesta este necunoscut; prezența sufixului *-ârla* pledează pentru o origine românească sau slavonă, foarte probabil expresivă, etimologia rămânându-i necunoscută¹⁸.

Prin intermediul Izvorului Cățelei, afluent al Ceremușului Alb, Prutul își are izvoarele și în România, în nordul țării, între bazinele de ordinul I Tisa și Siret. În cursul său superior este un râu tipic montan, valea lui e îngustă cu versanți înalți și abrupti, curgerea rapidă, iar în albie se întâlnesc multe praguri. În cursul de mijloc Prutul formează meandre în lunca sa, are viteza de 1,5 m/s, iar pe un sector mic, unde întretaie șirul de recife, valea Prutului se îngustează până la câteva sute de metri, căpătând formă de chei.

Mai spre sud valea râului se lărgeste până la 5-6 km, cursul devine liniștit, malurile nu sunt înalte, capătă formă simetrică, pe versanți sunt bine exprimate terasele. În cursul său inferior valea râului Prut se lărgeste considerabil până

¹⁴ *Resursele acvatice ale Republicii Moldova*, 176-194.

¹⁵ Zamfir Arbore, *Dicționarul geografic al Basarabiei* (1904), Chișinău, 2001, 167.

¹⁶ *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*. T. 9 [Pozajście – Ruksze], Warszawa, 1888, 107; A. Eremia, *Dicționar geografic*, București – Chișinău: Litera Int., 2005, 356.

¹⁷ М. П. Янко, *Топонімічний словник України. Словник-довідник* (Київ, 1998), 99; Б. Ф. Лящук, „До походження географічних назв на території Покутсько-Буковинських Карпат і прилеглих районів”, *Вісник Львівського держ. ун-ту ім. І. Франка: Серія географічна* 1 (1962): 115-120.

¹⁸ V. Chindea, Blog-ul toponimic, s.v. Hovârlă, Hoverla, <https://toponime.wordpress.com/2014/04/17/hovarla-hoverla/> (accesat la 9.01.2015)

la 8-10 km, râul formează meandre, se ramifică în brațe, iar versanții devin mai domoli, pe alocuri fragmentați de ravene; lățimea albiei variază între 50 și 180 m, adâncimea maximă e de 6-7 m, iar viteza se micșorează până la 0,7 m/s.

Rolul dominant în alimentarea Prutului, la fel ca și a Nistrului, revine compoentei de suprafață, 85% din scurgerea anuală.¹⁹

Râul Prut se varsă (debușează) în fluviul Dunărea de pe malul stâng, la 164 km de la gura acestuia (la 0,5 km spre sud-vest de Giurgiulești), în aval de orașul Galați. Pe teritoriul României râul are un bazin hidrografic de 10 990 km² și un debit mediu multianual de 110 m³/s (înainte de vărsarea sa în Dunăre). Pe teritoriul Republicii Moldova, râul are un bazin hidrografic de 7 980 km² și un debit mediu multianual de 83,2 m³/s (la Ungheni). Scurgerea anuală a Prutului de la izvor până la vărsare este de 2,9 km³ de apă²⁰. Volumul scurgerii (norma scurgerii anuale) și variabilitatea ei sunt: *la s. Corpaci* – 82,0 m³/s și 234 mm, coeficientul de variație – 0,33; *la gura de vărsare* – 92,0 m³/s și 108 mm, coeficientul de variație – 0,37.²¹

Durata viiturilor este mult mai mică decât a apelor mari de primăvară. Pe râul Prut durata lor generală este de 13-25 de zile, cu o perioadă de creștere de 4-8 zile și de scădere de 9-17 zile (vezi *Caracteristicile medii ale unor viituri pluviale din cele maxime anuale*)²²:

Prut	Debitul anterior viiturii, m ³ /s	Debitul maxim la viitură, m ³ /s	Durata creșterii, zile	Durata scăderii, zile	Durata totală, zile
s. Corpaci	86	994	4	0	13
Ungheni	100	450	6	13	18
Leova	118	297	8	17	25

În perioada scurgerii dintre lunile iunie și august, care este cea mai redusă, apele Prutului nu pot fi folosite pentru alimentarea cu apă (parțial și din cauza consumurilor și a reținerilor de apă în iazuri), motiv pentru care s-au înregistrat pentru ultimii 50 de ani de activități hidrometrice valorile caracteristice ale debitelor medii minime cu valorile pentru asigurările caracteristice. Astfel, conform ultimelor sinteze, *debitul minim asigurat*, după darea în exploatare a tuturor acumulărilor, este de cel puțin 35 m³/s pe Prut la Ungheni²³. În bazinul Prutului, pe

¹⁹ *Resursele acvatice ale Republicii Moldova*, 30.

²⁰ *Starea de conservare a biodiversității în zona transfrontalieră România – Republica Moldova*. Proiect PHARE RO 2004/016-941.01.01.02, Iași, 2008, 10-11.

²¹ *Resursele acvatice ale Republicii Moldova*, 40.

²² *Ibidem*, 33.

²³ Florin Vartolomei, „Aspecte ale scurgerii minime în bazinul hidrografic Prut”, *Analele Universității „Spiru Haret”*. Seria Geografie 7, 2004, 73.

perioada de iarnă, scurgerea minimă este influențată de puternice fenomene de îngheț (*sloiuri* sau *zăpoare*).

Apele mari de primăvară încep în primele zile ale lunii martie și se încheie pe la mijlocul decadei a treia a lunii aprilie. Intensitatea creșterii nivelului este în medie de 20-24 cm/zi²⁴.

Zamfir Arbure, în monografia sa enciclopedică „Basarabia în secolul XIX”, publicată de Academia Română la 1898, descrie cu lux de amănunte bazinul râului Prut din acea perioadă:

Bazinul Prutului. Râul Prut își ia începutul în munții carpatini din Bucovina și, de la comuna urbană Noua Suliță până la gurile sale, desparte Basarabia de patria-mamă. Până la 1879, când Rusia a răpit de la aliata sa în războiul cu Turcia partea de sud a Basarabiei, Prutul era linia de demarcațiune între ambele state numai până la satul Nemțeni, iar de aci granița mergea pe uscat.

Malul drept al râului Prut predomină asupra malului stâng; el e mai ridicat, are panta mai abruptă și mai apropiată de albia râului; pe când malul stâng, din contra, e mult mai jos și mai depărtat cu înălțimile sale stâncoase de albie.

Valea Prutului e largă, având o lărgime de 2 până la 6 kilometri.

De la Noua Suliță spre răsărit, pe întregul parcurs al râului, malul basarabean al Prutului e jos, parte mlăștinos și acoperit cu pășuni întinse și mănoase. De la târgușorul Lipcani, unde râul se îndreaptă spre miazăzi, câmpul dispare și înălțimile malului se apropie de albie. Așa sunt malurile până lângă satul Costești, unde stâncile, din ambele părți, compun strâmtoarea, iar o parte din stânci, trecând de-a curmezișul râului, produc niște cataracte. Aci Prutul trece prin porți foarte înguste. Pe malul basarabean în aceste locuri sunt niște movile, pe care poporul român le numește *suta de movile*, iar rușii le zic *Sto Moghil* (landșaft natural situat între satele Braniște și Cobani, județul Bălți, care reprezintă un șir de movile cu înălțimea de 15-20 m. – *n. ed.*). De aci malul înalt se depărtează de albie și, isprăvindu-se prin niște stânci abrupte, formează un spațiu larg între înălțimi și albie; acest șes e ca de vreo 3-5 km în lărgime, fiind acoperit cu fânețe, lăculețe, bălți și păduriște.

Apele ce se acumulează în acest loc sunt produse de râulețele Țiganca și Camenca, care curg aci aproape paralel cu Prutul.

Lângă Valea Rusului înălțimile se apropie de mal și, deși devin din ce în ce mai puțin înalte, însă nu se mai depărtează de mal până lângă satul Barboeni [Bărboieni]. Acest aspect al văii se menține de acum încolo, afară de partea de lângă Taxobeni și Sculeni, unde încovoierile Prutului iarăși formează câmpii spațioase. Valea Prutului de lângă Valea Rusului nu devine îngustă, pentru că aci din partea dreaptă se varsă în Prut râul Jijia, care curge paralel cu Prutul și își are gurile în fața satului Nemțeni din Basarabia. Partea stângă a văii are aci

²⁴ *Resursele acvatice ale Republicii Moldova*, 31.

o lărgime ca de 4 km. Paralel cu vechea albă a Prutului și aproape de-a lungul acestei vechi albie se mai văd și acum urmele așa-numitului *Val al lui Traian*.

Fundul albiei Prutului în partea sa de sus e pietros și spre guri devine din ce în ce mai lutos și tinos. Precum e fundul, așa sunt și malurile. Fundul e foarte aplecat spre sud, și de aceea curentul apelor e mare și puternic.

Apele Prutului n-au nivelul stabil; ele ba se ridică, ba scad, dar totuși media adâncimii se menține la 4-7 picioare. Când apa e mică, pe Prut se formează mai multe vaduri; iar revărsările se produc de trei ori pe an: primăvara când vine dezghețul, vara când se topesc zăpezile în Carpați și toamna când râul îngheață.

Prutul îngheață pe la noiembrie sau decembrie, iar sloiurile pornesc pe la februarie sau martie; de obicei însă râul nu îngheață și *ghețoaiele* se sfărâmă alocurea din cauza sinuozităților malurilor.

Trecători stabile peste Prut, din cauza graniței politice, sunt numai la Lipcani, Sculeni, Ungheni, pe unde trece linia căii ferate, și la Noua Suliță; mai există și una la Galați, pe calea ferată, care însă acum e închisă din cauza relei stări. Trecătoarea de la Sculeni e făcută pe plute-luntre; iar unica bine întreținută, care există pe Prut, este podul mare suspendat din Bucovina de lângă Noua Suliță, pe drumul spre Cernăuți...²⁵.

Așezare și elemente morfometrice. Bazinul hidrografic al Prutului situat în partea de est a României (sectorul românesc), este un bazin de contact între Podișul Moldovei, din România, în vest și Podișul Podolic, de pe teritoriul Republicii Moldova, în est. Evoluția și aspectele geografice sunt legate de cele ale Podișului Moldovei, unii autori considerând această unitate o subdiviziune a acestui podiș.

Condițiile geologice. Sub acest aspect bazinul Prutului se suprapune pe trei unități structurale: *Platforma Moldovenească* (până la falia Fălciu-Plopana), *Platforma Bârladului* (între faliile Fălciu-Plopana și Adjud-Oancea) și *Platforma Covurluiului*, prezentând fiecare câte un soclu cu formațiuni cutate acoperit de o cuvertură, cu formațiuni dispuse monoclinal.

Relieful, se prezintă ca un ansamblu de interfluvii întinse cu aspect de poduri, dealuri și coline separate de văi largi, sculptate în cuvertura sedimentară monoclinală. Înclinarea generală a reliefului, spre sud-sud-est, în același sens cu orientarea văilor mai importante, reflectă o evidentă adaptare la structură. Structura monoclinală a favorizat apariția formelor pozitive și a văilor subsecvente. Treptele principale care se impun în morfologie au valori de 300-500 m în nord-vest, 300-400 m în partea centrală, 150-200 m în nord-est și sud și au o distribuție relativ echilibrată. Altitudinile de peste 500 m sunt puține și izolate. Cotele

²⁵ Zamfir C. Arbore, *Basarabia în secolul XIX*, ed. Ion și Tatiana Varta, Chișinău: Novitas, 2001, 64-65.

cele mai coborâte se întâlnesc în lungul culoarului Prutului (130 m la Oroftina, 32 m în apropiere de Ungheni și sub 15 m spre confluență).

Clima. Datorită poziției sale majoritare în regiunea extracarpatică, departe de influența maselor de aer din Oceanul Atlantic, însă larg deschisă acțiunii maselor de aer de origine continentală din est, nord-est și nord, bazinul Prutului primește cantități anuale de precipitații moderate. Bazinul Prutului, suprapus pe Câmpia Moldovei, este expus direct maselor de aer continentale, în care aerul dinspre vest, la coborârea unităților fizico-geografice înconjurătoare, suferă frecvent procese de *föhnizare*, cantitățile de precipitații sunt reduse, oscilând în general în jurul a 500 mm (la Rădăuți 564 mm, la Iași 529,4 mm)²⁶.

Odată cu creșterea nivelului apelor Dunării, Prutul își încetează scurgerea, se revarsă, inundând suprafața vastă a luncii sale. Lunca râului este parțial înmlăștinată. Încă în prima jumătate a secolului XX o parte a luncii Prutului era ocupată de bălți, mlaștini, lacuri, în care viețuia o lume animală acvatică foarte bogată (pești, păsări, mamifere). Acest sector al luncii Prutului reprezenta un minunat și miraculos paradis al naturii²⁷.

În ultimele decenii cea mai mare parte din bălțile, lacurile și mlaștinile Prutului au fost desecate. Fostele mlaștini au devenit terenuri agricole. În 1976, lângă localitățile Stâncă și Costești, URSS și România au construit un baraj, un lac de acumulare și o hidrocentrală. Odată cu acestea, au încetat viiturile și inundațiile periodice ale luncii Prutului. Dacă anterior terenurile de luncă erau alimentate de mărul mănios adus de apele râului în timpul inundațiilor și viiturilor, fostele soluri fertile ale luncii s-au degradat și au devenit salinizate. Nivelul apei în Prut a scăzut considerabil în scopuri economice. Aceasta a limitat aprovizionarea cu apă a lacurilor, bălților, mlaștinilor care au rămas, dar a căror suprafață continuă să se micșoreze.

Vom menționa, de la bun început, că bazinul Prutului (lățimea medie este de 51 km) are o întindere de la nord-vest spre sud-est, fiind îngust, asimetric, cu partea dreaptă mai dezvoltată în amonte și centrul bazinului²⁸, astfel încât apele râului se prezintă a fi pe parcursul secolelor o arteră vitală a Țării Moldovei, încărcată de istorie.

Râul Prut era cunoscut în Antichitate sub numele *Pyretus*, iar sciții îl numeau *Porata*, adică *apă furtunoasă*. Primele mențiuni documentare datează de la în-

²⁶ Florin Vartolomei, Gianina Chirilă, Simona Rusu, „Ecartul de variație a debitelor medii lichide (după Klemes). Studiu comparativ între bazinele hidrografice Trotuș și Prut (sectorul românesc)”, *Analele Universității „Spiru Haret”*. Seria *Geografie* 7 (2004): 76; V. Băcăuanu, *Câmpia Moldovei* (București: Editura Academiei, 1968).

²⁷ „Râul Prut”, <http://www.deltadunariionline.ro/article/27242/Raul-Prut> (accesat 1.02.2014)

²⁸ *Resursele acvatice ale Republicii Moldova*, 152.

ceputul secolului XV. Versiunile etimologice rămân deocamdată controversate: scit. *port* - „vad”, gr. *pyretos* - „zbuciumat”, iran. *prtū* - „loc de trecere”. Savantul filolog Anatol Eremia consideră că radicalul geto-dac **proth* (pârâu, râu) sau cel preindo-european **p(r)t-* (**p(l)t-*) [(râu) plin, larg] ar putea sta la baza acestui hidronim²⁹.

B. P. Hasdeu remarcase că „*Porata*, prima apă tributară a Dunării despre răsarit, este cu cea mai perfectă certitudine topică și chiar fonetică *Prutul*”, care „numără 340.000 stânjeni”³⁰. „Celții au păstrat cuvântul *frut* chiar în înțeles de fluviu... *Porata* însemna dară la sciți: *trecătoare*”³¹. Nicolae Drăganu considera că denumirea Prutului și-a păstrat forma sa scită (*Porata*), trecând prin graiul slavilor, cu obișnuita schimbare a consoanelor surde slave în vocale sonore în transmiterea greacă, de unde au însușit-o și românii: *Prutul*³².

Explicația prin slavă, dată de Max Vasmer, care pornea de la forma grecească a termenului Πυρετός, atestată tot de Herodot, alături de varianta scitică Πορата, e susținută de Al. Rosetti (*Prutul*: „numele scit al Prutului” (Βρουτος, la Constantin Porphyrogenetel): „trecere, vad, punte” (în Evul Mediu Prutul e numit „*Alanus fluvius*”). Forma românească se explică prin intermediar slav: *Pîritu* < **Puritu* < Πυρετός³³.

M. Vasmer argumentează că originea i-a fost, foarte probabil, iraniană: ind. veche *prthús* – larg sau avest. *paratu* – vad, oset. *furd* – râu. Nu este temei pentru a afirma originea slavă, cu sensul inițial de „mlaștină”. (Vezi: «родственно **prođb-* „течение”, др.-исл. *spretta* „вскакивать, брызгать, прорастать”, англ. *sprint* „мчатся”, ср.-в.-нем. *sprenzen* „брызгать”»³⁴.)

În izvoarele antice elene se întâlnește Πυρετός (*pyretos* – în gr. înseamnă și febră), în cele romane – *Porata*, de obârșie indo-europeană și cu sens dublu „râu”/„vad”... («Упоминается в др.-греч. источниках как *Puretos*, в др.-рим. *Porata*. Название и.е. (иран.) происхождения от основы с семантическим

²⁹ Anatol Eremia, „Rîurile Moldovei dintre Prut și Nistru”, in *Localitățile Republicii Moldova: Itinerar documentar-publicistic ilustrat*. Vol. 11. R-Sa (Chișinău: Fundația „Draghiștea”, 2013), 22; Idem, „Hidronimia Basarabiei. Originea și semnificația numelor de râuri”, *Limba română* 1 (2014): 83; Idem, „Hidronimia bazinului hidrografic al Prutului. Afluenții de stânga râului”, *Akados* 4 (35) (2014): 150.

³⁰ B. P. Hasdeu, *Istoria critică a românilor*, in *Scrieri în 16 volume*. Vol. 8. Text îngrijit și studiu introductiv de Gr. Brâncuș (Chișinău: Știința, 2008), 282-283.

³¹ Ibidem, 284.

³² Vezi Nicolae Drăganu, *Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei și a onomasticii* (București, 1933), 574-575.

³³ Al. Rosetti, *Istoria limbii române* (București, 1986), 219.

³⁴ M. Фасмер, *Этимологический словарь русского языка*. В 4 т. (М.: Прогресс, 1987, Том 3), 390.

раздвоением 'река' - 'брод': ср. инд. *prthus* 'брод' и от той же основы осет. *furd* / *ford* 'большая река, море'»³⁵.)

Plecând de la varianta *Пората* și acceptând ideea că modificarea lui *A* în *O* s-a petrecut chiar în dacia târzie, iar *U* (<*O*) neaccentuat a dispărut în mod normal, forma actuală se explică prin intermediul altei limbi³⁶.

De remarcat că hidronimele istorice și actuale, majore și minore ale bazinului hidrografic al Prutului, sunt în majoritatea lor de origine românească (90%)³⁷. Din cuprinsul bazinului hidrografic al Prutului (afluenții de stânga) fac parte și unele hidronime slave (Drabiștea, Lăpușna, Lopatnic, Medveja, Nârnova, Terebna, Ustia ș.a.) și turcice (Călmățui, Ciuhur, Cunduc, Tașlâc ș.a.)³⁸.

Prezența alanilor, o populație ariană originară de la poalele Munților Caucaz, care s-a „topit” în marea masă românească, este atestată pe valea Prutului către începutul secolului XIV. Pe unele hărți, râul Prut, situat doar la 18 km de Iași, apare inscripționat cu numele „*Alanus fluvius*”, iar „Harta” lui Giovanni di Carignano (realizată la 1320) localizează un teritoriu „Alania”, la nord de Dunăre.³⁹

Volumul *L'origine del Danubio*, tipărit la Venezia în anul 1685 (conservat la Secția Colecții Speciale de la Biblioteca Județeană „V.A. Urechia” din Galați), cuprinde descrierea amănunțită a cursului Dunării, care era un permanent teatru de război între creștini și turci, un subiect mereu de actualitate în epocă. Volumul include, după cum aflăm din titlu, locul de naștere al fluviului, denumirile vechi și moderne ale tuturor afluenților Dunării, ale regatelor, provinciilor, orașelor și cetăților așezate pe malurile fluviului sau în apropierea lui, până la vărsarea în Marea Neagră (*Mar Eusino*)⁴⁰. Un capitol aparte îl formează „Gurile Dunării”

³⁵ Географический словарь, s.v. Прут, <http://enc-dic.com/geography/Prut-4459.html> (accesat la 28.11.2014).

³⁶ B. P. Hasdeu, *Istoria critică a românilor*, în *Scrieri în 16 volume*. Vol. 8. Text îngrijit și studiu introductiv de Gr. Brâncuș, Chișinău: Știința, 2008, 20.

³⁷ Eremia, „Hidronimia bazinului hidrografic al Prutului. Afluenții de stânga râului”, 150.

³⁸ Ibidem, 151-152.

³⁹ Gheorghe I. Brătianu, *Recherches sur Vicina et Cetatea Albă. Contributions à l'histoire de la domination byzantine et tatare et du commerce génois sur le littoral roumain de la Mer Noire* (București, 1935), 43, Traian-Valentin Poncea, *Geneza orașului medieval românesc extracarpatic (secolele X-XIV)*, prefată de Radu Florescu, București, 1999, 151.

⁴⁰ Autorul lucrării nu este menționat pe pagina de titlu, apare doar numele lui Gerolamo Albrizzi, cel care semnează dedicația către Pietro Lione, episcop de Ceneda, și care este indicat și la sfârșitul textului ca fiind autorizat de un comitet (de cenzură) din Padova (*Reformatore dello Studio di Padova*) să tipărească volumul *Il Danubio*, cu precizarea că este o traducere din germană (există două ediții: cea din 1664, ediția originală, sub titlul *Der Donau – Strand* și cea din 1684, sub titlul puțin schimbat *Neuvermehrter Donau – Strand*, care reprezintă reeditarea lucrării din 1664, la care s-a mai adăugat perioada 1644-1683, ambele editate de Jacob Sandrart la Nürnberg, în limba germană, cu caractere gotice, iar autorul este Sigmund von Birken (1626-1681), istoric, literat, reprezentant al Școlii poetice din Nürnberg).

(*Foci del Danubio*). Iar ultimul afluent al Dunării este indicat râul Prut (*Pruth anticul Hierasus*), care înainte de vărsare „alimentează un lac foarte bogat în pești”, probabil Lacul Brateș (deși foarte aproape de Galați, orașul propriu-zis nu este indicat)⁴¹.

Dimitrie Cantemir, în celebra sa „Descriere a Moldovei”, a abordat în Capitolul III în mod special subiectul „Apele Moldovei”, menționând cele patru mari artere navigabile ale țării („fluvii mai mari și potrivite pentru navigație: Danubul, Tyras, Hierasus și Siretul”) ⁴² – Dunărea, Nistrul, Prutul și Siretul: „În Dunăre se varsă *Prutul*, numit mai înainte *Hierasus*, de Ptolemeu *Gerasus*, de Ammianus (Marcellinus Ammianus, cca 332-395, a fost un general roman de origine greacă și ultimul mare istoric latin. Autorul operei istorice „*Res gestae*” – *n.n.*) *Parota* (Porota – *n.n.*)⁴³, iar de vechii greci *Pyretus*, care izvorăște din munții Transilvaniei, numiți de cei vechi Carpați, ce sunt hotar între această țară și Lehia (Polonia – *n.n.*) și străbate întreaga Moldovă. Are apa cea mai ușoară și mai sănătoasă, cu toate că este cam tulbure din pricina nisipului pe care îl duce cu ea; numai când o lași să stea într-un pahar, nisipul cade la fund și atunci ai apa cea mai limpede. Pe când ședeam în Moldova, am făcut o încercare și am găsit că o cantitate de o sută de dramuri⁴⁴ este mai ușoară cu treizeci de dramuri decât aceeași cantitate de apă luată din alte râuri”⁴⁵.

Călătorul german Martin Gruneweg a descris, la 1582, apa Prutului ca pe una „egală în lățime cu (râul) Mottlau (r. Motława din Polonia – *n.n.*) ... Nicio dată nu s-a arătat limpede în fața ochilor mei, ci totdeauna amestecată cu lut, ca supa *barszcz* (borș cu sfeclă roșie – *n.n.*), la fel ca Tibrul la Roma. Și deși atât de tulbure, totuși, dacă stă un pic liniștită într-un vas, curând devine limpede și este cea mai sănătoasă apă de băut. S-a dovedit că pe cântar, față de celelalte ape, este cea mai ușoară”⁴⁶.

Cercetările geografilor contemporani demonstrează că, în timpul apelor mari de primăvară, materialul erodat de pe suprafața bazinului de recepție ajunge rapid în rețeaua de albie la începutul perioadei de creștere a nivelurilor. Iar turbidi-

⁴¹ Valentina Oneț, „Dunărea într-o veche tipăritură venețiană de la 1685”, *Axis Libri*, an IV, nr. 11 (iunie 2011): 3.

⁴² Dimitrie Cantemir, principele Moldovei, *Descrierea stării de odinioară și de astăzi a Moldovei*. Studiu introductiv, notă asupra ediției și note de Valentina și Andrei Eșanu. Traducere din limba latină și indici de Dan Slușanschi, București: ICR, 2008, 146.

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ *Dram* – veche unitate de măsură, pentru greutate, egală cu 3,18-3,23 grame; pentru capacitate, egală cu 3,22-3,80 centimetri cubi, *ibidem*, 151.

⁴⁵ Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, Chișinău: Litera, 1997, 17-18.

⁴⁶ *Călători străini despre Țările Române. Supliment I*. Coord. Șt. Andreescu, București: Ed. Academiei Române, 2011, 84.

tatea medie anuală a apelor Prutului din zilele noastre, pe măsura deplasării spre aval, se micșorează: în s. Corpaci – 670, în or. Ungheni – 650, în or. Leova – 510 g/m³. O turbiditate foarte înaltă a apelor r. Prut poate fi observată în perioada căderii ploilor intensive. Astfel, la 11.06.1965, în or. Ungheni saturația apei cu aluviuni a atins 12 000 g/m³. Modulul scurgerii medii anuale a aluviunilor în r. Prut pe sectorul din Republica Moldova este mai mic: în s. Corpaci – 192, în or. Ungheni – 120, în or. Leova – 60 t/km².⁴⁷

„În Prut, menționa Cantemir, se varsă Ceremușul, care face hotarul dintre Lehia și Moldova [...] Prutul duce cu el apele: Colacin, Cosman, Cuciur, Ciuhur, Bașeu, Corovia, Caminca, Căldărușa, Jijia, Gârla Mare, Delia, Valea Mare, Valea Brătuleni, Mojna, Nirnova, Călmățui, Lăpușna, Strâmba, Sărata de Apus și Sărata de Răsărit, Ghigieci, Larga și Ilan”⁴⁸.

Editorii operei cantemiriene, acad. Andrei Eșanu și Valentina Eșanu, în cea mai recentă ediție a „Descrierii Moldovei” (2008), menționând că ordinea afluenților Prutului nu este exactă, prezintă hidronimele în felul următor: „Hierasus s(au) «Prutul», duce cu sine Colacinul, Coțmanul, Cuciurul, Ciuhrul, Bașeul, Corovia, Caminca, {{Căldărușa, Jijia,}} Gârla Mare, Delea, Valea Mare, Valea Brătuleni, Moșna, Nirnova, Călmățuiul, Lăpușna, Strâmba, Sărata de Răsărit și cea de Apus, Kigheciul, Larga și Ilanul”⁴⁹.

Marele cârturar moldovean era de părerea că „în apele Prutului sunt destule leacuri împotriva tuturor bolilor”⁵⁰ („Moldova [...] are destul leac împotriva tuturor bolilor doar în apa râului Hierasus”)⁵¹.

Cunoscutul călător turc din secolul XVII Evlia Celebi (Evliya Çelebi) traversează de mai multe ori Prutul cu ajutorul vaselor, deoarece „marele râu Prut vine din vilaietul căzăcesc (leșesc) și poate fi trecut cu corabia în fața Țuțorei”. Călătorul remarcă de asemenea că „este o apă limpede și mare”⁵². Către începutul secolului XIX Dionisie Fotino menționa, la rândul său, că „apa sa este foarte bună și are o mulțime de pești gustoși”⁵³.

⁴⁷ *Resursele acvatice ale Republicii Moldova*, 49.

⁴⁸ Cantemir, *Descrierea Moldovei*, 19.

⁴⁹ Cantemir, *principele Moldovei, Descrierea stării de odinioară și de astăzi a Moldovei*, 146, 151, nota 26.

⁵⁰ Cantemir, *Descrierea Moldovei*, 22.

⁵¹ Cantemir, *principele Moldovei, Descrierea stării de odinioară și de astăzi a Moldovei*, 149.

⁵² *Călători străini despre Țările Române*, vol. VI, București, 1976, 363, 733.

⁵³ Dionisie Fotino, *Istoria generală a Daciei sau a Transilvaniei, Țării Muntenesti și a Moldovei*. Trad. din grecește de George Sion, București: Valahia, 2008, 729.

S-a mai spus că, pe vremuri, oștenii se împărțăseau cu apă din Prut înainte de a pleca la luptă. Pe lângă această mențiune circula și o glumă: „Dacă apa din Prut este așa de bună, de ce moldovenii preferă vinul?”⁵⁴.

Pe timpul domniei în Moldova a lui Alexandru Ypsilanti (1786-1788) se vorbea despre „realizarea unui canal navigabil care va trece prin Iași”, cu intenția ca Siretul să fie legat cu Prutul în vederea navigabilității. Ideea a fost reluată, oficial, în *Regulamentul organic* (1832). În capitolul care aborda *Căile de comunicații* se prevedea navigabilitatea unor râuri din Principatul Moldovei, printre care Prutul și Siretul, inclusiv unirea acestora prin intermediul râului Bahlui: „Siretul și Prutul [...] trebuie a se curăți și a se face mai îndemânatic pentru plutire sau pentru a se face canale de comunicație, de pildă unirea Siretului cu Prutul prin râul Bahlui, care ar fi de mare folos și pentru comercia capitalei”.

Articolul 158 al *Regulamentului organic al Moldovei* stipula că Siretul și Prutul, „care curg de-a lungul țării spre amiazăzi și dau în Dunăre, să slujească spre coborârea mărfurilor și a produselor țării”, prin navigabilizarea acestor râuri și construirea unui canal de legătură între ele pe apa Bahluiului⁵⁵.

În anul 1859, în Actul Unirii, exista un articol care stipula faptul că, pentru a renunța la poziția capitalei la Iași, „se va face Prutul navigabil și se va lega cu Iașii care va căpăta statutul de oraș *porto-franco*”⁵⁶. După mutarea, în 1862, a capitalei Principatelor Unite de la Iași la București, Mihail Kogălniceanu cerea compensații economice pentru fosta capitală a Moldovei, între care și realizarea canalului navigabil Bahlui – Prut, prin care Iașul să devină *porto-franc*.

În Evul Mediu, Prutul a fost permanent navigabil, iar după 1856 activitatea flotei moldave s-a intensificat, dar abia din 1870 se poate vorbi de o navigație organizată. Convenția încheiată la București, la 3 (15) decembrie 1866, între guvernele Austriei, României și Rusiei, intitulată „Stipulații privind navigația pe Prut”, a constituit actul de înființare a Comisiei Mixte a Prutului, care și-a încheiat *de facto* activitatea la începutul Primului Război Mondial. Articolul 1 al Convenției prevedea libertatea navigației pe Prut pentru navele sub toate pavilioanele și obligativitatea respectării de către acestea și echipajele lor a regulilor de navigație stabilite de „Stipulații”. Articolul 7 prevedea instituirea unei „Comisii Mixte permanente, compusă din delegați ai Rusiei, Austriei și Principatelor Unite [...]

⁵⁴ „Tu știi ce se ascunde în spatele numelor apelor României?”, http://adevarul.ro/cultura/istorie/mures-suleyman-magnificul-marea-neagra-1_51693288053c7dd83f03e26d/index.html (accesat la 8.12.2014).

⁵⁵ Alexandru Duță, „Un document important despre amenajarea pentru navigație a râului Prut la începutul secolului al XX-lea”, *Archiva Moldaviae*, vol. II, 2010, 371.

⁵⁶ „Istoricul amenajărilor de gospodărire a apelor”, <http://www.rowater.ro/daprut/Continut%20Site/Istoric.aspx> (accesat la 24.10.2014)

pentru a pune Prutul în cele mai bune condiții posibile de navigabilitate”⁵⁷. Lucrările de întreținere a parcurului navigabil s-au concentrat către începutul secolului XX, practic, de la confluența cu Dunărea la Ungheni. În această perioadă, bazinul Prutului era evaluat la o suprafață de 27 477 km², din care 7 967 km² reveneau parcurului austriac, până la Mamornița. Plutăritul și transportul cu șalandele se efectua în cele trei sectoare ale râului divizat:

a) în Austria – parcurul între Mikulicsin și Snyatin, în Galiția (105 km) și acela între Snyatin și Mamornița, în Bucovina (48 km);

b) parcurul între Mamornița și Novoselița (cca 10 km), care forma frontiera între Austria și România;

c) parcurul cuprins între Novoselița și confluență (apr. 740 km), care forma frontiera între România și Rusia⁵⁸.

Plutele cu cherestea din Carpați (se uneau împreună 8-10 bârne rotunde a câte 6-8 m lungime) de la Delatyn până la Dunăre puteau să ajungă, în dependență de condițiile meteorologice, în 10-11 zile⁵⁹.

Până în 1914, s-a navigat pe un sector de 318 km de la vărsarea Prutului în Dunăre, de la Galați, până la Nemțeni. Lucrările hidrotehnice realizate după sfârșitul Primului Război Mondial de Administrația Comercială a Porturilor și Căilor de Comunicație au permis să se extindă sectorul navigabil până la Sculeni, pe o distanță de 445 km de la Galați. Pe sectorul Galați – Nemțeni, pescajul permis navelor, adică adâncimea de navigație, era de 0,9-1,2 metri. Se putea naviga cu nave cu capacitatea de la 300 la 600 de tone. După al Doilea Război Mondial, albia Prutului a devenit granița vestică a URSS și autoritățile de la Moscova au interzis să se mai navigheze pe Prut⁶⁰.

În general, utilizarea posibilităților economice și logistice oferite de râul Prut, în perioada sovietică, a fost una neînsemnată, care poate fi asemuită cu cea a Nistrului – practic neutilizat în perioada interbelică („râu mort într-o țară moartă”)⁶¹.

⁵⁷ Alexandru Duță, „Un document important despre amenajarea pentru navigație a râului Prut la începutul secolului al XX-lea”, *Archiva Moldaviae*, vol. II, 2010, 372.

⁵⁸ Ibidem, 387.

⁵⁹ *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*. T. 9 [Pozajście – Ruksze], Warszawa, 1888, 108.

⁶⁰ „Navigația pe Prut poate fi redeschisă din bani europeni. De ce sunt pasive autoritățile din Republica Moldova?”, 17 decembrie 2013, apud <http://www.timpul.md/articol/naviga-ia-pe-prut-poate-fi-redeschisa-din-bani-europeni-de-ce-sunt-pasive-autoritaile-din-r-moldova-52890.html> (accesat 1.02.2014)

⁶¹ Virgil Păslariuc, „Recenzie la cartea Alberto Basciani, *La difficile unione. La Bessarabia e la Grande Romania, 1918-1940*, prefazione di Keith Hitchins, II edizione, Ed. Aracne, Roma, 2007, 413 p.”, *Pontes. Review of South East European Studies* 3-4 (2009), 319.

Abia după 1989, problema navigabilității pe râul Prut a revenit în actualitate, fiind tratată cu un oarecare interes în perioada 1991-1996. Prin 1991, partea română a elaborat „Studiul privind posibilitatea de reactivare a transporturilor navale românești pe râul Prut”, iar doi ani mai târziu, în 1993, un studiu de fezabilitate, inclusiv conectarea la sistemul de navigație fluvial maritim. A fost întocmit și un proiect de convenție privind amenajarea pentru navigație a râului Prut, denumit „Convenția Prutului”, inclusiv un regulament de organizare și funcționare. După 1997, guvernele din Republica Moldova nu au mai manifestat interes pentru reluarea circulației navale pe Prut, astfel că acum în această zonă se desfășoară, pe partea moldovenească, mici transporturi navale pentru transportul unor cantități de balast. După 2006, s-a stabilit o strategie pe termen lung privind reînființarea unor porturi pe Prut, la Oancea, Fălcui, Râsești și Prisăcani. În 2011, a fost o discuție la nivel de secretar de stat între Ministerele Transporturilor din cele două țări, în urma căreia s-a convenit să se facă o comisie mixtă româno-moldovenească, care să analizeze impactul economic al reluării acestor transporturi. Problema se soluționează treptat, iar la Chișinău se vorbește la nivel înalt despre necesitatea construirii unui pod peste Prut, în zona Leova-Vetrișoaia⁶².

Abia în 2010 a fost scoasă sârma ghimpată de la frontiera de pe Prut – această reminiscență a cortinei de fier din Europa.

În 2013, după o stagnare de 25 de ani, în premieră a fost relansată navigația pe Prut, care a ajuns până la Cahul. Iar curățarea albiei râului Prut de la Giurgiulești a ajuns în 2014 până la Cantemir, acest traseu fiind redat navigației fluviale. Se preconizează de a continua lucrările de curățare a șenalului navigabil, astfel încât să se ajungă la Leova și mai apoi la Ungheni (un prim efect benefic al redeschiderii navigației comerciale constă în posibilitatea producătorilor agricoli de a transporta recolta prin Portul Giurgiulești, transportarea producției cu transportul naval fiind de cca 7 ori mai ieftină decât cu transportul auto)⁶³.

Actualmente istoria navigației comerciale pe Prut ar putea avea o continuare în contextul dezvoltării programelor UE pentru Regiunea Dunării și al convențiilor adoptate de România și Republica Moldova.

Începând cu anul 1997, terenurile satului Văleni (r-l Cahul) au fost explorate prin extragerea țițeiului. Pe parcursul anilor, agenții economici au transformat zona rezervației de stat „Prutul de Jos” într-un spațiu sinistru, unde nu au

⁶² Daniel Tanasuc, „Vom avea din nou porturi la Prut?”, *Vremea nouă*, Vaslui, 3 februarie 2014, <http://www.vrn.ro/vom-avea-din-nou-porturi-la-prut>

⁶³ „Râul Prut a fost redat navigației fluviale până la Cantemir”, 14 iulie 2014, <http://unimedia.info/stiri/raul-prut-a-fost-redat-navigatiei-fluviale-pana-la-cantemir-79417.html> (accesat 14.07.2014).

fost replantați arbori, au dispărut specii de păsări și alte vietăți, fapt care a făcut să degradeze întregul ecosistem din preajmă. Catastrofa ecologică din rezervația naturală „Prutul de Jos” este amplificată și de consecințele dezastruoase ale construirii tronsonului de cale ferată Cahul-Giurgiulești, care a contribuit la degradarea solurilor, despădurirea zonei, dispariția a zeci de specii de faună și floră⁶⁴.

La începutul secolului trecut Mihail Sadoveanu a descris cu multă dragoste și talent acea bogăție și diversitate a faunei și florei din *Delta Dunării*, în care se revărsă și apele din *Lunca Prutului*, pe care avem datoria de a le păstra (Vezi: „Parcul Natural Lunca Joasă a Prutului Inferior (8 247 ha). Amenințări și moduri de prevenire a distrugerii diversității biologice.” www.luncaprut.ro). Printre primele recenzii, apărute în revistele din acea vreme, s-a scris, pe bună dreptate, că cele două povestiri ale lui Sadoveanu – „*Dunărea veche și Taine* sunt dintre cele mai frumoase pagini... în acest gen, dintre cele mai frumoase pe care le-a scris acest incomparabil poet al vieții și al pământului românesc”⁶⁵:

„Apele acelea nesfârșite, care domneau pretutindeni, într-un ținut întreg, alcătuiau o stăpînire a necunoscutului și a tainei. De la mistrețul ce dormitează pe plâvii, de la lebedele și pelicanii care înspumează noaptea negrul ghiolurilor, până la popoarele de păsărele, până la puzderia de pești, până la nesfârșitele miliarde de gânganii neștiute și nebănuite, – toate trăiesc din apele acestea care au întins o bogată împărăție, care aduc nomolul plin de hrană din munții și câmpiile depărtări. De mii și mii de ani, s-a plămădit aici ca într-o înfrigurare viața; și lupta s-a desfășurat pentru o rază de lumină și pentru un fir de hrană din seninul de sus pînă în fundul nomolului, jos. Și nesfârșite șiruri de vieți au căzut, s-au prefăcut în tină și au hrănit izvoarele vieților nouă.”⁶⁶

Să nu uităm, că pe aceste meleaguri, în ambianța apelor hrănitoare, au viețuit din cele mai vechi timpuri strămoșii noștri: „Pe drumurile acestea ale apelor de multă vreme și omul rătăcește. A fost o vreme cînd figura lui bărboasă și sălbatică a pricinuit o mirare nesfârșită locuitoarelor străvechi ale bălții; pe urmă și-a așezat și el sălașul primitiv între două sălcii, pe urmă a sporit și el cu oasele lui adîncurile Deltei.”⁶⁷

Pe de altă parte – Alexandru Vlahuță afirmase chiar că „Prutul e râul pe-ale cărui țărmuri n-a înflorit nici un oraș...”⁶⁸. Deoarece *orașe mari*, cu excepția Cer-

⁶⁴ Ana Guțu, „Catastrofa ecologică din Rezervația Prutul de Jos”, <http://anagutu.net/?p=3121> (accesat 24.02.2014)

⁶⁵ *Viața Românească*, Iași, 1914, Anul IX, Nr. 3, p. 429 (Recenzii: G.T.).

⁶⁶ Sadoveanu M., *Taine*. Din cartea *Priveliști dobrogene* (1913), în: *Opere*, vol. 6, București: Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1956, p. 75.

⁶⁷ Ibidem, p. 76.

⁶⁸ Alexandru Vlahuță, *România pitorească. Schițe și povestiri*, prefață Paul Cernat, București: Curtea Veche Publishing, 2011, 147.

năuțiului, moldovenii nu au avut pe acest râu. Iar astăzi sunt doar două orașe situate nemijlocit pe malurile Prutului – Cernăuți și Ungheni.

Astfel, la nord, pe malul drept al Prutului, se află orașul Cernăuți, astăzi în Ucraina – *Чернівці*. Cetatea Țețina, ce a făcut parte din sistemul de fortificații al Țării Șepenițului, fiind stăpânită când de Polonia, când de Moldova, a fost centrul ținutului cu același nume, care își schimbase denumirea în Cernăuți în a doua jumătate a secolului XV⁶⁹.

Atestat documentar la 8 octombrie 1408 într-un privilegiu acordat de Alexandru cel Bun, domn al Moldovei (1400-1432), negustorilor din Lemberg (azi Lviv, Львів, Lwow, Lvov), după anexarea Bucovinei, orașul Cernăuți a făcut parte din Imperiul Habsburgic (din 1775 până la 1918)⁷⁰.

Arheologul Gheorghe Postică a demonstrat că în regiunea Cernăuți au fost identificate 14 cetăți centre administrativ-economice cu populație permanentă din secolele VIII-IX, care constituiau 45% din numărul total al așezărilor fortificate de epocă, iar în secolele X-XI – 40%⁷¹. Iar începând din secolul X sunt atestate cetățile centre voievodale cu impact regional, inclusiv pe Prut (Revno, Gornye Shirovtsy, Lenkivtsy)⁷².

În secolul XIII, pe malurile Prutului Superior existau 18 așezări fortificate (conform estimărilor arheologului sovietic A.V. Kuza, un descendent al domnitorului Alexandru Ioan Cuza)⁷³, dintre care patru pot fi remarcate ca cetăți strategice: Colomeea, Oleșko, Sniatyn și Cernăuți.

Colomeea (în ucraineană *Коломия*, în poloneză *Kołomyja*) este menționată ca oraș în *Cronica Halici-Volyniană* (1240)⁷⁴. Orașul a fost situat la intersecția unor drumuri comerciale importante care duceau la Praga, Viena, Regensburg și Mainz. Poziția geografică favorabilă a orașului îi permitea să promoveze un comerț activ cu Bizanțul și Roma, iar mai târziu și cu Polonia, Ungaria, Lituania, țările din Europa de Vest, centrele venețiene și genoveze din Marea Neagră. Orașul, fiind amplasat pe calea cea mai scurtă pentru traversarea Carpaților, avea rolul unui centru de tranzit, era un avanpost al Pocuției. În perioada 1349-1569

⁶⁹ Laurențiu Rădvan, *Orașele din Țările Române în Evul Mediu: sfârșitul secolului al XII-lea – începutul secolului al XVI-lea*, Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2011, 494.

⁷⁰ Mihai-Ștefan Ceașu, „Orașul Cernăuți și importanța sa națională, politică și culturală pentru români”, *Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”*, Tomul I, Iași, 2013: 117-137.

⁷¹ Gheorghe Postică, *Civilizația medievală timpurie din spațiul pruto-nistean (secolele V-XIII)*. Cuvânt înainte de V. Spinei, București, 2007, 121-122.

⁷² Ibidem, 122.

⁷³ A.B. Куза, *Древнерусские городища X-XIII вв. Свод археологических памятников*. Ред. А. К. Зайцев. Российский гуманитарный научный фонд. М.: Христианское издательство, 1996, 12, 196-198.

⁷⁴ Ibidem, 197.

orașul s-a aflat sub oblăduirea poloneză. În 1405 Colomeea a primit Drepturile Magdeburgului (o formă de drept urban, în germană *Magdeburger Recht*; denumite și *Legea Magdeburg*). În 1411 Colomeea cu toată Pocuția a fost vândută, pentru 25 de ani, domnului Moldovei Alexandru cel Bun, cu condiția ca el să se alieze cu Polonia împotriva Ungariei. Actualmente orașul este înfrățit cu Sighetu Marmăției (2002), Drochia, (2001) ș.a. Distanța până la Budapesta – 665 km, Praga – 395 km, Marea Neagră – 535 km.

Oleșkov (*Олешков, Oleshkiv*) – sat din regiunea Ivano-Frankivsk a Ucrainei. În apropierea satului, pe un platou, mai sus de albia veche a râului Prut (pe malul stâng), s-au păstrat ruinele unei cetăți de formă ovală în plan cu dimensiunile 110 x 130 m. Din toate părțile, cu excepția părții dinspre râu (sud), așezarea este fortificată cu un val (înălțimea 2 m) și un șanț (lat de 8-10 m, adânc de 4 m). Intrarea poate fi observată în colțul de sud-vest. Adiacent s-a păstrat o denivelare rotundă (diametrul 3,5 m) – mărturia unui turn de altădată⁷⁵. În Evul Mediu timpuriu, Oleșkov a fost o fortăreață semnificativă și poate cea mai mare din lunca Prutului de Sus. Distrus de mongoli, la mijlocul secolului XIII, Oleșkov a reînviat ca un sat în prima jumătate a secolului XV. Astăzi, localitatea rurală are 221 de curți țărănești. Distanța până la Sniatyn – 13 km.

Prima mențiune istorică a or. Sniatyn datează din 1158 (*Letopisețul Ipatiev*). Sniatyn s-a aflat la graniță cu Țara Moldovei, iar acest fapt a determinat ca aici să fie amplasată vama principală de pe drumul comercial moldovenesc⁷⁶. Orașul se transformă într-un important centru comercial cu târguri (iarmaroace) anuale, iar la 1448 obține Drepturile Magdeburgului. După cum relatase călătorul german Martin Gruneweg la 1582: la Sniatyn „în anul 1415, Alexandru (cel Bun), voievodul valah, a depus omagiu regelui Vladislav (al II-lea, regele Poloniei, 1386-1434) și i-a adus daruri mari. Aici au sosit și soli de la împăratul constantinopolitan și de la patriarh cerând provizii, căci turcul Mehmed (sultanul Mehmed I, 1413-1421) dobândise Tracia și își mutase deja scaunul de la Brusa la Adrianopol. În anul 1531 l-a incendiat Petru (Rareș, domnul Moldovei, 1527-1538)”⁷⁷.

„La 12 leghe de Sniatyn” se afla Pererita (astăzi localitate din Republica Moldova, centru de comună Pererâta din r-l Briceni) – după cum menționa Francois Paulin Dalérac la sfârșitul secolului XVII – sau mai bine zis „ruinele” acestui oraș, „odinioară foarte vestit și foarte vechi..., din care nu au mai rămas decât două

⁷⁵ Ibidem.

⁷⁶ Cf. S. Iosipescu, „Drumuri comerciale în Europa centrală și sud-estică și însemnătatea lor politică (secolele XIV-XVI)”, *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol”* (AIIA), XIX, Iași, 1982: 265-284.

⁷⁷ *Călători străini despre Țările Române. Supliment I*, București, 2011, 94.

sau trei biserici grecești (adică ortodoxe) ruinate, fără a avea vreun locuitor. Orașul este pe malul stâng al Prutului, în fața unui loc în care râul formează o peninsulă, printr-un cot sau întoarcere în care se încovoiaie vreo două leghe”⁷⁸.

Se știe că vechea capitală a Moldovei – orașul Iași apare în *Lista rusă de orașe*, alcătuită între 1387 și 1392 la curtea mitropolitului Ciprian al Kievului, ca oraș „voloh”, adică românesc („а се болгарский и волоские гради”), situat *pe Prut*⁷⁹. De altfel, chiar formula „*Iaski torg*”, tradusă în *Cronica lui Ulrich von Richental* sub forma *Iasmarkt* sau *Josmarkt*⁸⁰, constituie o dovadă în plus că la începutul secolului XV târgul Iași, situat la mai puțin de 20 de kilometri de râul Prut, era un centru urban binecunoscut.

Un important punct strategic și economic (punct de vamă) era Vadul de la Țuțora de pe Prut (menționat pentru prima dată în anul 1448)⁸¹ – prin care drumul comercial ducea în valea Bâcului, de unde, urmând cursul apei, o ramură a sa „prin Chișinău [...] ajungea la Tighina [...] ori prin Ciubărciu la Cetatea Albă, iar altă ramură se îndrepta spre sud și pe valea Cogâlnicului, ajungea la Chilia, de unde se cumpăra pește”⁸².

În timpul călătoriei patriarhului Antiohiei Macarie prin Moldova, la mijlocul secolului XVII, Prutul era un râu mare și adânc, cu maluri înalte. Pe ambele maluri ale râului era amplasat *satul* Țuțora, locuitorii căruia se îndeletniceau cu transportarea călătorilor și mărfurilor peste Prut [„мы переплыли на судах большую реку Прут. Она очень глубока и имеет высокие берега. Здесь с обеих сторон реки расположена деревня, жители которой занимаются перевозом через реку; имя ее *Тутзура* (Цецора)”⁸³].

Astfel, Țuțora se prezintă ca o veche localitate – vamă, sat, târg și oraș, situat în epoca medievală pe ambele părți ale bătrânului fluviu; pe partea stângă a Prutului așezarea se întindea de la marginea sudică a Ungheniului până la Valea

⁷⁸ Ibidem, 189-190, 192.

⁷⁹ „Ясский торг на Пруте реце” (adică *Târgul Iași pe Prut*), vezi M. H. Тихомиров, „Список русских городов дальних и ближних (Lista orașelor rusești îndepărtate și apropiate)”, în *Исторические записки* (М., 1952. Т. 40), 223, <http://litopys.org.ua/rizne/spysok/spys04.htm>. Cf. Alexandru Andronic, „Orașe moldovenești în secolul al XIV-lea în lumina celor mai vechi izvoare rusești”, *Romanoslavica. Istorie* XI (1965): 210.

⁸⁰ Constantin J. Karadja, „Delegați din țara noastră la Conciliul din Constanța (în Baden), în anul 1415”, *Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii istorice*, seria III, tomul VII (1927): 12.

⁸¹ *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*. Vol. I. 1384-1448, București, 1975, nr. 278.

⁸² Alexandru Gonța, *Legăturile economice dintre Moldova și Transilvania în secolele XIII-XVII*, București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1989, 28.

⁸³ Павел Алеппский (архиепископ), *Путешествие Антиохийского патриарха Макария в Россию в половине XVII века, описанное его сыном, архиепископом Павлом Алеппским*. Пер. с араб. Г. Муркоса (М.: О-во сохранения лит. наследия, 2005), 119.

Mare; cea de pe partea dreaptă a Prutului actualmente este comuna Țuțora din județul Iași⁸⁴.

Evlia Celebi a descris pe la mijlocul secolului XVII această veche localitate, care era amplasată pe ambele maluri ale Prutului, fiind la acea vreme un sat „înfloritor [...], care are o mănăstire formată dintr-o clădire înaltă. Toți [...] care vin din vilaietul cazacilor poposesc aici. Este un sat bogat și un punct de trecere...

Despre vechiul oraș distrus Țuțora. Caravanele și negustorii care pleacă din orașul Iași sau se duc spre Iași poposesc în orașul acesta Țuțora, deoarece, fiind așezat pe malul Prutului, aici se încasează toate taxele vamale. Acesta este un obicei vechi. Este o arendă ce aduce un venit de șaptezeci de poveri de aspri. Se spune că, în timpurile străvechi, acest oraș Țuțora era un oraș de trecere. Și acum se mai văd urmele saraiurilor și ale mănăstirilor și ale târgului și ale pieții, precum și ale străzilor. „Dar, pe vremea sultanului Murad al IV-lea (1623-1640), cuceritorul Bagdadului și Erevanului, [...] oștirea tătară [...] a intrat în orașul Țuțora, pe care l-a ars, a plecat apoi spre Crimeea cu avuții de pradă.

De atunci încoace orașul se află în ruină. În prezent are aspectul unui târgușor de legătură. Aici sunt o sută de case, două biserici, vreo 50 de dughene și câteva case, așezate pe malul Prutului, care servesc pentru vămuire”⁸⁵.

Cum bine observă cunoscutul muzeograf de la Ungheni, Vasile Iucal – *târgul Țuțora*, cu statutul său de vamă, de vad de trecere peste Prut, de reședință temporară domnească, dar și de pavăză în fața Iașului din partea de răsărit, cu întinsa și bogata sa câmpie, devenise, încă de pe la jumătatea secolului XVI, locul unor numeroase și importante evenimente din istoria Moldovei medievale. Însă acest important punct strategic decade, iar lunca Prutului se transformă, pentru mai bine de două secole, în „șleah al oștii”... După 1812 Rusia a închis *vama* și *trecerea* de la Țuțora, transferând-o la Sculeni, apoi la Dănuțeni și, în fine, la Ungheni⁸⁶.

În prezent centrele urbane sau satele mai importante de pe malurile Prutului și din apropierea văii râului sunt următoarele:

în Ucraina – *Colomeea* (Kolomyja), *Sneatin* (Sniatyn), *Cernăuți* (pe malul drept al Prutului, actualmente important centru regional), *Boian* (Boyany; prima pomenire documentară a Boianului bucovinean o avem de la Petru Rareș: la 8 aprilie 1528);

⁸⁴ Vezi Ion Tentiuc, Al. Levinschi, „Investigațiile arheologice de la Țuțora (Buzduganii de Jos), pe stânga Prutului de Mijloc”, în *Tracii și vecinii lor în Antichitate. Studia in honorem Valeriu Sîrbu*, Brăila, 2010, 611-623.

⁸⁵ *Călători străini despre Țările Române*, vol. VI, București, 1976, 733.

⁸⁶ Vasile Iucal, „Un oraș dispărut – târgul medieval Țuțora”, *Revista de istorie a Moldovei* 2-3 (2009): 217-230.

în Republica Moldova – orașul *Lipcani* este cea mai nordică localitate urbană din Moldova, situată la frontiera de nord-vest a Moldovei cu România (în fața orașului Rădăuți Prut) și Ucraina, pe malul stâng al râului Prut, la o distanță de 252 km de capitala republicii, Chișinău, și la 28 km de orașul Briceni, *Costești* (pe malul stâng al Prutului), *Ungheni* (atestat la 20 august 1462; promovat ca oraș la 1940; orașul dispune și de un port fluvial pe Prut care se află în gestiunea Întreprinderii de Stat „Portul Fluvial Ungheni”), *Leova* (pe malul stâng al Prutului), *Cantemir* (pe malul stâng al Prutului), *Cahul* (prima atestare a localității, într-un document eliberat de cancelaria domnească, se referă la 2 iulie 1502 cu numele *Șcheia*. Mai târziu localitatea își schimbă denumirea în *Frumoasa*, iar prin decretul țarului Rusiei Nicolai I din 18 decembrie 1835 i se conferă statut de oraș și reședință de județ cu numele *Cahul*, în cinstea biruinței asupra turcilor din 21 iulie 1770), *Giurgiulești* (port fluvial și maritim de la gurile Prutului).

În România (pe malul drept al Prutului) – *Săveni* (atestat la 11 aprilie 1546 din vremea lui Petru Rareș, la 25 km de cursul râului Prut), *Iași* (atestat documentar la 1408, actualmente municipiu, centru județean), *Țuțora* (pe malul drept al Prutului, localitate în județul Iași, care este reședința comunei cu același nume; a fost târg medieval, situat pe o parte și alta a râului Prut, redescoperit în anii '80 ai secolului trecut, în timpul unor investigații arheologice), *Huși* (atestat documentar la 1494, orașul a obținut statutul de municipiu în 1995, județul Vaslui), *Stănilești* (în partea de est a județului Vaslui, în apropiere de orașul Huși, comuna Stănilești a fost un sat vechi răzeșesc, format în jurul anului 1400, în vremea domniei lui Alexandru cel Bun, care dăduse act de proprietate vornicului Oană, cel care a avut urmaș pe Stănilă, de unde vine și numele satului), *Fălciu* (astăzi sat de reședință al comunei cu același nume din județul Vaslui. În trecut a fost târg și oraș, capitală a județului până la 1832. În perioada interbelică a fost sediul plășii omonime, plasa Fălciu, a județului omonim, județul Fălciu. Avea pod peste Prut pentru trecerea în Basarabia).

Astfel, vedem că, în calitate de oraș important, plasat și actualmente nemijlocit pe mal de Prut, poate fi considerat doar Cernăuțiul (Чернівці / *Cernivți*) – apărât în trecut de cetatea Țețina. Această cetate, situată pe o înălțime la nord-vest de Cernăuți, proteja atât orașul, cât și vadul Prutului, pe unde trecea artera principală a marelui drum transcontinental ce lega Dunărea maritimă cu țărmul Balticeii. Pe acest drum, după cum afirma Alexandru Gonța, „trecând prin punctele de vamă Camenița, Hotin, Sniatin și Cernăuți, negustorii tăiau regiunea dintre Nistru și Prut [...] până la Lipscani. Aici (drumul, *n.n.*) trecea Prutul prin vad și, apoi, prin Rădăuți [...] ajungea la Dorohoi...”⁸⁷.

⁸⁷ Gonța, *Legăturile economice dintre Moldova și Transilvania în secolele XIII-XVII*, 28.

În Galiția și Bucovina, de la izvoarele Prutului și până la hotarele Basarabiei, în a doua jumătate a secolului XIX, pe ambele maluri ale râului erau 72 de sate, 3 orașele și 3 orașe⁸⁸.

Observăm că *ținuturile Moldovei* medievale îmbrățișau albia Prutului practic pe tot cursul râului. Către sfârșitul secolului XVIII, până la anexarea din 1812, în partea dreaptă a Prutului erau ținuturile: Cernăuți (aparținea Bucovinei, anexată la 1775 de Imperiul Habsburgic), Dorohoi, Iași, Fălciu, Covurlui. Iar în partea stângă a râului: Hotin (transformat în raia otomană la începutul secolului XVI-II), Iași, Lăpușna-Orhei, Hotărniceni, Codru, Greceni și raialele Basarabiei sau Bugeacul (partea de est, din preajma târgului Reni, încorporat de turci la 1621). Subliniem că ținutul central – Iași se înșira pe ambele maluri ale Prutului. Județul Fălciu, ale cărui margini, înainte de 1812, se întindeau și peste Prut (*codrul Tigheciului* făcea parte din ținutul Fălciului), și-a luat numele de la târgul Fălciului, care i-a fost capitală până în 1832. „Prutul este cronica contemporană a vechimii lor populare”, menționa Alexandru Hâjdău cu referire la istoria codrenilor moldoveni⁸⁹.

Atât boierii din stânga Prutului, cât și domnii aveau moșii și în partea cealaltă a râului, ca de exemplu *Măneștii* din ținutul Troțușului⁹⁰, stăpânite pe baza hrisoavelor date lui Mihalcea Hâncu de către voievodul Grigore Ghica în 1659 și domnul Ștefăniță Lupu în 1660⁹¹.

Stăpânirea Rusiei asupra Basarabiei va dura mai bine de o sută de ani, de când în 1812, „să se știi, au pus moscalii stăpâniri în (o)blastie Basarabii și au pus cordonile pi malu Prutului”⁹², ceea ce însemna „piatră de hotar la Prut și a rupt biata noastră Moldovă în două”, precum consemnaseră, pe filele vechilor cărți bisericești, preoții basarabeni⁹³. Deja din prima descriere a Basarabiei încorporate la Rusia, făcută de către protoiereul P. Kunițki (1774-1837) și numită „Scurtă descriere statistică a regiunii de peste Nistru, alipită la Rusia după tra-

⁸⁸ *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*. T. 9 [Pozajście – Ruksze], Warszawa, 1888, 109.

⁸⁹ Хиждеу, *Избранное*, 248-249.

⁹⁰ Din secolele XV-XVI sunt menționate „ținutul Bacăului” (1458) și „ținutul Troțușului” (1466). Cele două ținuturi au fost unități administrativ-teritoriale separate până către sfârșitul secolului XVII, când s-au contopit, formând ținutul Bacău.

⁹¹ Gheorghe G. Bezveconăi, „Familii boierești ale vechei Moldove – Hâncu și Hasnaș”, *Viața Basarabiei*, iunie, 1932, p. 34.

⁹² *Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei: un corpus*, editat de I. Caproșu, E. Chiaburu. Vol. III (1796-1828), Iași: Casa Editorială Demiurg, 2009, 304.

⁹³ Șandru Ilie, „Când a pus muscalu piatră de hotar la Prut...”, în: *Națiunea*. Serie nouă, Anul III. 27 martie 2013 <http://www.ziarulnatiunea.ro/2013/03/27/cand-a-pus-muscalu-piatra-de-hotar-la-prut> (accesat la 28.11.2014).

tatul de pace, încheiat de către Poarta Otomană în București la 1812” (publicată la St. Petersburg, 1813), se desprind următoarele aprecieri despre valoarea economică a Basarabiei: „...această mică bucată de pământ, așezată între Prut și Nistru (...) a fost grânarul Principatului Moldovei...” («...сей малой участок земли лежащий между Прутом и Днестром, при всем весьма ограниченном упражнении здешних жителей в хлебопашестве, был житницею Молдавского Княжества»⁹⁴).

Să nu uităm că „circa 800 de localități din cele aproximativ 2 000 de așezări umane din Basarabia, existente în prezent, adică 40 %, au denumiri identice sau asemănătoare cu peste 2 350 de așezări de pe teritoriul actual al României, din numărul total de 13 500 de sate și orașe”⁹⁵. Astfel, de-a lungul cursului Prutului, de-o parte și de cealaltă a râului, se întinde o salbă de sate gemene, cu același nume. Situație confirmată, începând din perioada medievală, de prezența unui șir de sate așezate pe ambele maluri ale râului, ca: Medeleni (1623), Grozești (1646), Pogănești, Stănilăești, Sculeni, Ungheni, Costuleni ș.a.⁹⁶.

Malurile râului au fost din cele mai vechi timpuri unite de poduri și bacuri. Iar spre sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial (mai 1945), când se reinstala hotarul pe Prut, autoritățile sovietice preconizau un program de curățare a albiei râului din preajma următoarelor „poduri explodate și distruse”: Lipcani-Rădăuți; Bădragii-Vechi-Șerpenița; Stânca-Braniște; Bederei-Santa Maria – 2 poduri; Valea Rusului-Lucăceni; Taxobeni-Caragea; Sculeni-Mitropolie; Ungheni-Valea-Lungă – 3 poduri; Buzdugani-Buzdugani – 2 poduri; Costuleni-Costuleni – 2 poduri; Nemțeni-Cotul Morii; Leușeni-Râșești; Sărata-Răzeși-Săratu; Leova-Bumbăta – 3 poduri; Hănăsenii Noi-Berezeni; Leca-Fălciu; Gotești-Cârja – 2 poduri; Vadul lui Isac-Măstăcani și Brânza-Frumușița.

Din acele 27 de poduri, actualmente la Prut există doar nouă poduri - șase rutiere (Lipcani-Rădăuți-Prut, Costești-Stânca, Sculeni-Sculeni, Leușeni-Albița, Cahul-Oancea, Giurgiulești-Galați) și trei feroviare (Ungheni-Iași, Stoianovca-Fălciu și Giurgiulești-Galați). Pe cel de la Stoianovca-Fălciu de mai bine de

⁹⁴ *Краткое статистическое описание Заднестровской области, присоединенной к России по мирному трактату, заключенному с Портою Оттоманскою в Бухаресте 1812 года/ Сочиненное новоучреждаемой в Заднестровской области Кишиневской духовной дикастерии первоприсудствующим, семинарии ректором и кавалером протоиреем Петром Куницким. - СПб., 1813, с. 6; Cf.: Torgașev Eugen, *Producția și comerțul de cereale în Basarabia sub Ruși*, în: *Viața Basarabiei*, iunie, 1932, p. 39.*

⁹⁵ Anatol Eremia, Lilia Stegărescu, „Sate gemene cu denumiri identice”, *Limba română* 1-4 (211-214) (2013): 162.

⁹⁶ Rocsana Josanu, Vitalie Josanu, *Contribuții privind evoluția populației și a așezărilor medievale românești de la răsăritul Țării Moldovei. Studiu de caz asupra satului Chetrosu, jud. Soroca, Iași: Demiurg, 2006, 13.*

patru ani nu mai circulă niciun tren⁹⁷. În perioada interbelică distanța medie între podurile Prutului era de cca 31 km. În prezent, la cei 684 km de frontieră dintre România și Republica Moldova există 8 puncte de trecere: Giurgiu-lești-Galați, Cahul-Oancea, Cantemir-Fălciu, Leușeni-Albița, Ungheni-Nicolina, Sculeni-Sculeni, Costești-Stânca și Lipcani-Rădăuți Prut. Până la inaugurarea vamei și a punctului de trecere a frontierei Lipcani-Rădăuți Prut (15 februarie 2010), pe Prut aveam o medie de cca 97 km între punctele de trecere a frontierei moldo-române. Odată cu deschiderea punctului de trecere a frontierei Rădăuți Prut-Lipcani, distanța medie dintre punctele de trecere a frontierei moldo-române s-a redus substanțial și actualmente constituie apr. 85 km.

Refacerea podului *Rădăuți Prut-Lipcani* (prin programele TACIS și PHARE, 2005-2010) a avut scopul de a redeschide vechile căi de comunicații, ceea ce a dus la întărirea relațiilor economice și oferă localităților de pe ambele maluri ale Prutului o altă perspectivă. În prezent podul este reparat la un înalt nivel tehnic, are o lungime de 246 m, o lățime de 10,8 m, din care 7,8 m sunt parte carosabilă în două benzi de trafic și 1,5 m sunt destinați celor două trotuare laterale, întrucât podul a fost prevăzut și pentru trecerea pietonală. Podul este construit pentru clasa „E” de încărcătură și poate să reziste la o greutate de 80 de tone. Rampa podului are pe ambele maluri ale Prutului 10,5 m⁹⁸.

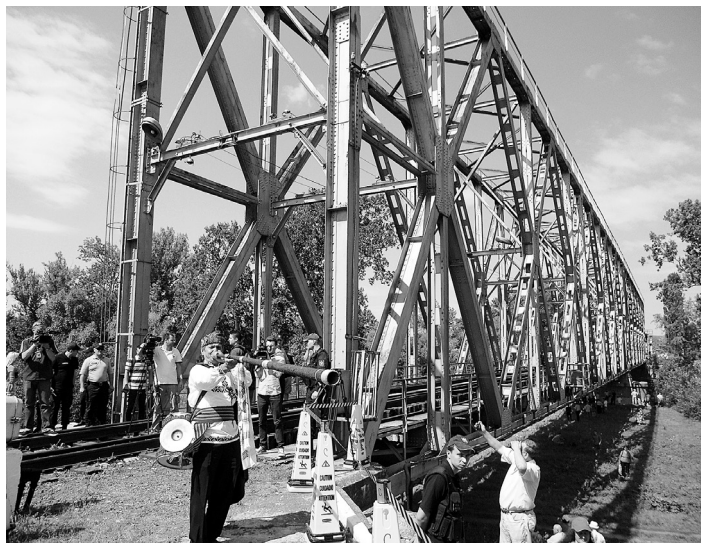
Ar fi de remarcat podul de peste Prut, de o frumusețe rară, care leagă orașele Iași și Ungheni (inclus în *Registrul monumentelor ocrotite de stat*). Este numit „Turnul Eiffel culcat”, deoarece a fost proiectat de vestitul inginer Gustave Eiffel⁹⁹. Dat în funcțiune în anul 1876, traseul Iași-Ungheni-Chișinău fusese dorit atât de tânărul stat român, care căuta să deschidă o nouă rută de transport spre importantul centru portuar al Odesei, cât și de Imperiul Rus, ale cărui interese militare vizau mai ales apropierea de Principatul Bucovinei și, astfel, de sfera de influență geopolitică a Imperiului Austro-Ungar¹⁰⁰.

⁹⁷ Valentina Basiu, „Podurile dintre frați: câte treceri am avut peste râul Prut și câte au rămas”, *Adevărul*, 4.04.2014, http://adevarul.ro/moldova/actualitate/galerie-foto-podurile-frati-treceri-raul-prut-avut-ramas-1_533d92370d133766a879557d/index.html#tab-comentarii

⁹⁸ „Podul care a unit, unește și va uni destine și năzuințe. Istoria podului Rădăuți Prut-Lipcani”, *Vama. Publicație periodică a serviciului vamal* 4 (22) (2011): 40-41, <http://www.customs.gov.md/index.php?id=2065> (accesat la 28.11.2014).

⁹⁹ „Podul lui Eiffel, ascuns de ochii turiștilor”, *Adevărul*, 31.08.2012, adevarul.ro/moldova/actualitate/podul-eiffel-ascuns-ochii-turistilor-1_50ae90c37c42d5a6639dfd0b/index.html (accesat la 9.01.2015).

¹⁰⁰ Andrei Berinde, „Podul peste Prut, proiectat și construit de Gustave Eiffel”, http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/podul-prut-proiectat-construit-gustave-eiffel (accesat la 9.01.2015).

Podul Eiffel în ziua
„Podului de Flori” de la
Ungheni, 11.07.2015.
(Foto: Vlad Mischevca)

Construit inițial din lemn, podul, în varianta sa definitivă, a fost proiectat din construcții metalice de celebrul inginer francez (aliajul și niturile ambelor construcții eiffeliene sunt identice). Necesitatea de a construi un pod durabil peste Prut a fost expusă în Convenția româno-rusă, semnată la 6/18 mai 1872 la București, care prevedea joncțiunea liniilor ferate ruse cu cele române. Podul feroviar a fost edificat în anii 1876–1877, fiind deschis oficial la 9/21 aprilie 1877, cu doar trei zile înainte ca Rusia țaristă să declare război Turciei. Podul, cu o greutate de 355 de tone, a fost utilizat la maxim în timpul războiului ruso-turc din anii 1877–1878. Podul metalic de cale ferată de la Ungheni se află și astăzi în exploatare, iar la 20 aprilie 2012, cu ocazia a 135 de ani de la inaugurare, Consiliul orașenesc Ungheni a adoptat decizia de a numi oficial infrastructura feroviară *Podul Eiffel*.¹⁰¹

Constatăm, cu părere de rău, că râul, care nu a fost sub nicio formă și în nicio perioadă a istoriei Țării Moldovei, până la 1812, hotar de țară sau hotar intern, devenind în secolele XIX-XX o adevărată *cortină de fier* a imperiilor țarist și sovietic, mai este și astăzi o *cortină eurocomunitară*, penetrarea ei de către omul simplu rămânând condiționată. Astfel, *Prutul* nu este doar un nume geografic, ci mai rămâne a fi și o bornă politică – un râu devenit, în pofida voinței noastre, hotar geopolitic.

¹⁰¹ Ion Xenofontov, *Zece curiozități despre Podul Eiffel din Ungheni*, în *Moldova Suverană*, nr. 175 (1931), 11 decembrie 2015, p. 2.